

BOEKBESPREKINGS

PROF. DR. J. H. KROEZE, *Paraphrase van het boek Hooglied*. Franeker, T. Wever 1951, 78 bl.

Hierdie aantreklike klein geskrif vertoon dieselfde kwaliteite wat ons reeds vroeër by Prof. Kroeze se parafrase van die boeke Job en Spreuke opgemerk en geprys het, nl. 'n gevoeligheid vir die skoonheid van die Bybel, 'n nugtere eksegeese wat nie skroom om van tradisioneel geykte opvattinge af te wyk nie en 'n eerbiedige probeer om die Openbaringsinhoud van die Bybelboek op te vang en te beluister. 'n Weergawe soos van H. 7:1 (2) b met: „De lijn van uw buigende leest gelijkt op gesneden sieraden van de hand van een meester” is wel baie geslaag te noem. Kroeze verwerp tereg en op goeie argumentering die allegoriese verklaring van die Hooglied en kritiseer uitvoerig die Statevertaling se opvatting soos in die Kanttekeninge vervat. Sy kritiek op die dorsslee-teorie is nie so oortuigend nie waar hy hom te veel op die besonderhede van daardie verklaring toespits. Die kultiese en dramatiese opvattinge word tereg afgewys, en daarmee ook die sgn. „herder-hipotese” by sommige so gelief. 'n Sekere eenheid in die bou van die lied word gehandhaaf, wat 'n waardevolle teenwig vorm teen die al te analitiese „liedehipotese”; ek sou die eenheid liever sien in digterlike komposisie en die agtergrond van die bruilofsgebruike (vgl. my inleiding tot die Hooglied in die „Commentaar op de Heilige Schrift”, red. Dr. J. A. Vor der Hake, Uitg. H. J. Paris, Amsterdam, 1952 v., bl. 504 v.) as in 'n veronderstelde eenmalige historiese gebeure. Kroeze probeer tenslotte met 'n tipologiese verklaring die plek van die Hooglied in die Kanon te verklaar, na in 'n paar uitnemende bladsye (27 v.) die hoë betekenis van die „natuurlike” liefde soos in die Hooglied geprys, beklemtoon te hê. Die betoog ten gunste van 'n tipologiese opvatting word versigtig en simpatiek gevoer, maar is m.i. nie oortuigend ten opsigte van die oorspronklike bedoeling van

die skrywer of samesteller van hierdie liederebundel nie en word ook deur die Nuwe Testament nêrens assodanig aangewys nie. Ongetwyfeld word „het onderwerp van het Hooglied in Oud en Nieuw Testament gebezigd als beeld van Christus en Zijn gemeente” (bl. 30), ja, die onderwerp van die Hooglied, nl. die liefde tussen man en vrou, maar nie die nadere inhoud van die Hooglied nie en geen enkele van sy tiperende vorme of beelde of toneeltjies nie. Tipologiese of selfs allegoriese verklaring mag ’n rede vir die opname onder die Heilige Geskrifte gewees het, maar swart-op-wit bewyse daarvoor het ons nêrens, ook nie in die Nuwe Testament nie. Tipologiese toepassing van die Hooglied bly uiteraard geoorloof, maar dit sou ook van ’n skrifmatige, beheerste en versigtige allegoriese toepassing erken kan word. En in hierdie opsig het ons van ’n Bybelverklaarder soos Kroeze geen buitensporighede te vrese nie. In die „Aantekeningen” na die parafrase gee die skrywer ten slotte heelwat nuttige en enkele verrassende explikasies.

* * *

B. GEMSER.

GERHARD VON RAD, *Der Heilige Krieg im alten Israel*. Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 1952, 2 Aufl., 84 S.

Hierdie geskrif van die bekende Heidelberger Outestamentikus is die uitwerking van ’n voordrag in 1949 op die somersamekoms van die Britse Society for Old Testament Study gehou en aan daardie belangrike en lewenskragtige werkgeselskap opgedra. Dit is ’n modelstudie en dit bewys hoe vrugbaar die metode is om in die geestelike voorstellingwêreld van Israel in te dring deur die ondersoek van die instellings waarin die volkslewe hom geopenbaar het, die veranderings wat hulle ondergaan het en die tradisies wat daardeur gevorm is en wat hulle skriftelike neerslag in die boeke van die Ou Testament gevind het, ’n metode wat baie vrugbaarder geblyk het as die enkel literêr-kritiese van „bronnensplitsing” en seker baie nader aan die verstaan van Israel se geestelike lewe en denke as die verouderde dogmatiese opvatting wat die inhoud van die Ou Testament verstaan as „’n kompleks van Godsdienstige voorstellinge oor God en skepping en mens en sonde ens., wat soos ’n geestelike wolk oor die volk Israel gesweef het” (von Rad, S. 5). Die skrywer versamel eers en rangskik die oor die hele O.T. verspreide gegewens oor die heilige oorlog waardeur mens ’n duidelike beeld kry van die verskillende opeenvolgende akte waaruit die verloop van hierdie merkwaardige instelling bestaan het vanaf die oproep deur die basuingeskal tot aan die uitvoering van die ban; hy noem dit „die teorie van die heilige oorlog”.

Daarna bespreek hy in veronderstelde kronologiese volgorde die skriftelike gegewens aangaande die heilige oorlog in die O.T., agtereenvolgens in die geskiedenis van die oudste Israel, die „na-Salomoniese novellistiek” (d.i. die in kunsprosa uit die tyd na Salomo oorgelewerde verhale aangaande oorlogvoering in vroeëre episodes), die profesie, by Deuteronomium en ten slotte in ’n afsluitende hoofstuk oor reste van hierdie verskynsel in die Kroniekboek, die Psalms en tot in die 1ste Makkabeërboek.

Die inhoud van hierdie betreklik klein geskrif is te ryk om in ’n kort bespreking die regte indruk daarvan te gee. Dit steun op gedeë kennis van die nuutste metodes van literêre en tradisieondersoek, en vertoon ’n meesterlike hanteer van die huidige instrumentasie om agter die verhale tot die historiese gebeure en gebruik deur te dring sowel as ’n fyn aanvoeling van spesifiek Israelitiese geestelike waardes.

Tereg oefen die skrywer kritiek op die godsdienstvergelikende en -gelykstellende metode van die boek van Schwally oor dieselfde onderwerp (bl. 29 v.) en op die „magiese” opvatting van Pedersen in sy standaardwerk: Israel (bl. 30 v.). Of die skrywer tereg die heilige oorlog geheel uit die woestyn- en intogsperiodes uitskakel, lyk my baie twyfelagtig; ek sou die voorstelling van die Psalms in hierdie opsig (bl. 82 n. 136) meer geloofwaardigheid wil toeken, in die lig van die voorstellings in Ex. 14, die Rooiseelied Ex. 15 (selfs in sy kortste vorm as die lied van Mirjam), die Amalekverhaal Ex. 17, die krygsverhale in Num. 21, die sinjaalroep Num. 10:35 v., in die Bileamspreuke bv. Num. 23:21 vv., 24:8, die optrek van Jahwe van die Sinai in krygsterme in die aanhef van Deut. 33 en Rig. 5 en die feit dat tog ook reeds in die woestyn die Israelitiese stamme ’n soort amfiktonie of „heilige stamverbond” gevorm het. Von Rad opereer ook wel te dogmatis met sy stelling dat ’n heilige oorlog alleen defensiewe karakter sou gehad het (bl. 26 n. 39).

By sy verklaring van die Davidswoord tot die Filistyn I Sam. 17:45 (bl. 48, n. 79) word die parallelie van „met swaard, spies en speer” en „met die naam van Jahwe” oor die hoof gesien („met” dui hier die kragbron en wapen aan). Of die profeet Jesaja homself as profeet as die charisma-draer in die heilige oorlog beskou sou hê (bl. 60 v. by die bespreking van Jes. 31:3, ook bl. 67) lyk my baie twyfelagtig; assodanig het hy wel eerder die Messias, die spruit uit die stomp van Isai beskou (Jes. 11:1v.). Of die „oorrompelaars” van II Kron. 20:22 as bowesinlike magte bedoel is (bl. 80) is onseker, dat die Hebreuse woord hier met ’n *âjin* i.p.v. ’n *âlef* gedruk is, is egter seker aan die drukduidelike te danke.

Die studie van von Rad het ’n tweede uitgawe in so korte tyd ruimskoots verdien en die boek word sowel om sy metode as om sy

materiële inhoud en om die uitsigte wat dit na baie kante open sterk aanbeveel aan almal wat dieper wil deurdring in die lewensvorme van Israel en die voorstellingswêreld van die Ou Testament.

17 Maart 1954.

B. GEMSER.

* * *

GERHARD VON RAD, *Das erste Buch Mose*, Kap. 12:10-25:18, Kap. 25:19-50:26. *Das Alte Testament Deutsch*, Teilband 3 u. 4. Verlag Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen 1952, 1953.

Met hierdie twee deeltjies is die boeiende kommentaarwerk van Prof. von Rad van Heidelberg, in 1949 begin, voltooi. Hulle vertoon dieselfde uitnemende kwaliteite as die eerste deeltjie wat ons in H.T.S. VI, bl. 150-153 aangekondig het. Hierdie twee behandel die geskiedenis van die Aartsvaders en beklemtoon tereg dat naas die afsonderlike verhale wat ons in Genesis opgeneem vind, ook die verbande waarin hulle opgeneem en verwerk is, belangryk is en dat die verbindingstukke juis die geleentheid aan die versamelaars gebied het om teologies leidende gedagtes in die gebeure tot uiting te bring. Vir hierdie teologies leidende gedagtes van die versamelaars, die eintlike Bybelskrywers soos die Jahwis, Elohis en Priesterlike outeur het von Rad besondere aandag en belangstelling. Die ryke stof van die verklaring word so kompak weergegee dat dit moeilik is om daarvan nog weer 'n samevatting te gee. Ons predikante en teologies geïnteresseerdes sal groot nut vir die verstaan van die boek Genesis en ook vir die prediking van hierdie kommentaar kan trek. Ook in hierdie twee deeltjies word telkens geprobeer om die Outestamentiese geskrif te verstaan as die getuienis van die ene openbaring van God, die Vader van onse Heer Jesus Christus, in die historiese situasie van die Ou Verbond, soos in die opset van hierdie kommentaar werk aangekondig. Aan die einde van elke hoofstuk word die teologiese hoofgedagte(s) metodies suiwer na vore gebring. Van hierdie metodiek is bv. die behandeling van H. 12 op bl. 141v. 'n leersame staaltjie. Die bespreking van die moeilike H. 14 is baie uitvoerig, erken ou gegewens daarin, maar ook veel wat histories onvoorstelbaar is en sien die bedoeling van die hoofstuk tenses in 'n strewe om konservatiewe, vryheidsliewende, patriargaalgesinde Judese kringe te versoen met die gedagte dat hulle aan 'n koning gehoorsaam sou wees wat in die vroeër heidense Jerusalem gesetel het (bl. 152); baie oortuigend en bevredigend is hierdie skraal resultaat nie en mens kry die indruk dat von Rad self nog nie met hierdie hoofstuk in die reine is nie, al het hy wel daarin geslaag om die tendens van die hoofstuk in 'n betreklik vroeë periode van Israel se geskiedenis voorstelbaar te maak. By belangrike begrippe staan von

Rad langer stil; ek verwys na die ekskurs oor „die Engel van die Here” by Gen. 16, wat hy tenslotte as ’n tipe, ’n „skadu” van Jesus Christus sien (b. 164) en na die behandeling van die term „versoeking” by Gen. 22 en „vrees van God” bl. 206, veral ook van die „vreemdelingskap-” voorstelling by die Priesterskrywer (bl. 214). Pragtig en teologies seer belangrike uitsigte openend is ook sy behandeling van die tweegesprek van Abraham met God in sy pleite vir Sodom en Gomorra, Gen. 18: 20 vv, bl. 179 vv. Die karakterbeeld van Löt op bl. 191 gegewe, is ook treffend en die skrywer se behandeling van die episode van die bloedskanie van Lot met sy dogters ’n wins op voorafgegaane opvattinge soos van Gunkel en Lods. Minder gelukkig lyk vir my dat die skrywer die gedagte van Daube byval dat Esau die lensiessop eers as ’n bloedsop beskou het en dit eintlik die bedrog van Jakob was en nie die afkoop van die eersgeboorte nie; kan die sluw manier waarop Jakob hom hierdie voorreg ontfutsel het, nie ’n „bedrog” genoem word nie? Teologies weer uiters belangrik is hoe von Rad by Gen. 27 daarop wys dat hier ’n handele van God geteken word wat soeverein al daardie dubbelsinnige handele van mense omsluit en in sy planne besluit (bl. 244). Of daarentoe Gen. 28 soseer as ’n heiligdomslegende verstaan moet word as von Rad beklemtoon, val te betwyfel en laat hierdie hoofstuk myns insiens te min as ’n integreerende bestanddeel in die Jakobsgeskiedenis met sy teologiese pragmatiek verstaan.

Op die heel verskillende aard van die Josefgeskiedenis in vergelyking met die voorafgaande patriargeverhale lê von Rad tereg klem; en die reeds deur ander ondersoekers terloops uitgesproke gedagte dat ons hier in die tipiese milieu van die wysheidsleer en -ideale verkeer, word uitvoerig geadstrueer. Hierdie stelling het von Rad in sy lesing op die Outestamentiese Kongres van Kopenhagen, Augustus 1953: „Josephgeschichte und ältere Chokma” (sien Congress Volume, Suppl. to Vetus Testamentum, Vol. I, p. 120 ff.) nog nader uitgewerk. Van watter groot betekenis hierdie insig is vir die datering van die Wysheid in Israel spring in die oog, veral as dit reeds die Jahwis was wat die Josefsgeskiedenis ingevoeg het in sy groot geskiedwerk.

Bostaande mag voldoende wees om die wetenskaplike waarde en teologiese betekenis van hierdie nou gelukkig voltooide Genesiskomentaar te laat besef. Dit is die rype vrug van die Bybelondersoek van die laaste driekwart eeu en bewys die betekenis sowel van die werk van die ouer kritiese skool as van die nuwere meer tradisie-histories en meer teologies gerigte.

DR. E. S. MULDER, *Die Teologie van die Jesaja-apokalipse* (Jes. 24-27). Proefschrift ter verkryging van de graad van Doctor in de Godgeleerdheid aan de Rijksuniversiteit te Groningen. Groningen, J. B. Wolters, 1954, 125 bls.

Dr. Mulder, die bekende predikant van die Ned. Herv. Gemeente Pretoria-Oos, kan met hierdie proefstuk van wetenskaplike arbeid aan die Ou Testament heelhartig gelukkig word. As dit waar is dat in die beperking die meester hom vertoon dan is dit duidelik in hierdie werkstuk dat die outeur die leerling- en gesellestadium agter hom het. Daar was goeie rede om, ook na die verskillende monografieë, artikels en behandelinge in kommentaarwerke wat hierdie vier hoofstukke uit die boek Jesaja as objek gehad het, soos die van Rudolph in 1933, van Lindblom in 1938 en van Beek in 1949/1950 nog eens die menings te toets en op enkele aspekte van die probleem besondere nadruk te lê. Behalwe allerlei lig wat Dr. Mulder op begrippe en voorstellings in hierdie hoofstukke uit die nuwere en nuutste literatuur oor die O.T. en sy agtergrond (bv. uit die tekste van Ugarit) laat val en waaruit blyk dat hy van hierdie literatuur degelik kennis geneem het, is m.i. Dr. Mulder sy bydrae tot hierdie ondersoek vernameklik drieëlei, nl. die grondige vergelyking met die teks van die Dooie See Jesaja-handskrif en die uitvoerige behandeling van veral twee voorstellinge, dié van „die stad” in Jes. 24-27 en dié van die Opstanding uit die dood. Iets minder uitvoerig behandel hy tenslotte ook die gerigsvoorstelling in hierdie hoofstukke.

Die boek vang aan met 'n nuwe, selfstandige vertaling van die Bybelteks na perikope met daar tussen ingevoegde teksondersoek en eksegeese. Dr. Mulder se nuwe vertaling sal baie goeie dienste kan doen om die oë te laat oopgaan vir die noodsaaklikheid van 'n grondige revisie van die Afrikaanse Bybelvertaling. In treffende idiomatiese Afrikaans, met veel nouer aansluiting aan die woordorde en stylskoonhede van die oorspronklike Hebreuse teks laat hy die Godswoord van hierdie hoofstukke baie treffender tot ons spreek as die gangbare Afrikaanse vertaling. Ek verwys hier na 24:3, 4c, 6, 8, 9, 16, 20 („Die aarde slinger-slinger soos 'n dronke, en hy wieg-wieg soos 'n nagskuiling”), 23 („want die Here van die leërskaars tree op as koning”), 25: 1, 3, 4, 8 (die praesens: „Hy vernietig die dood vir ewig”, vgl. I Kor. 15:54, nie futurum nie) en 27:5, wat slegs 'n keur uit baie gevalle is. Dit beteken nie dat ook op Mulder se vertaling nie hier en daar verbeter sou kan word nie. Ek sou bv. 24:1 ritmies anderste indeel, so ook vs. 13 vv. (waar die tweeklemversvoet duidelik oorheersend is), 25:4 laaste en vs. 5 eerste reël wat uit drie tweeklemversvoete bestaan, ook vs. 12 wat 'n drieledige vers is. In 25:11 is in die

laaste reël „sy hande” verwaarloos; in 26:1 laaste twee reëls sou ek lees: „Heil stel Hy tot muur en voorwal”; vs. 4: „Vertrou op Jahwe vir altyd want in Jah (het u) ’n ewige rots”; vs. 8 „Ook op (of:in) die weg van u oordele het ons U, o Jahwe, verwag”; vs. 9 liever met die gangbare Afrikaanse vertaling: „Met my siel (of:siels-innig) verlang ek na U in die nag”. By die eksegese van hierdie laaste vers lyk my dit onjuis om „geregtigheid” op te vat as „heilsorde”, dis veeleer netsoos in vs. 10 die straffende geregtigheid. In 26:15 is dit nogal gewaag om die vier perfecta met vier futurums weer te gee; as mens met die Afrikaanse vertaling die perfecta wil behou nie, sou ’n praesens-vertaling die regte wees. Of 26:20 die weergawe „vervloeking” beter is as die gebruikelike „toorn” lyk my baie twyfelagtig, vgl. die aangehaalde parallelle op bl. 52 en 77. Of die omsetting en ritmiese in-deling van 26:11 aanbeveling verdien, betwyfel ek; ek sou liever vertaal:

Here, u hand het hom verhef,
 al sien hulle dit nie;
 hulle sal (dit) sien, met skaamte, die ywer vir u volk,
 ja, die vuur oor u teenstanders sal hulle verteer.

Tereg het Dr. Mulder die te sterk deurgedrewe aanneem van alternatieflesings in die Hebreeuse teks soos deur wyle Prof. Joh. de Groot voorgestaan, afgewys (sien bl. 74 n.l.) al erken hy op party plekke die moontlikheid (bv. 24:2, 22, 26:4, 5). In die nuttige hoofstuk II oor die woordgebruik en styl van die Jesaja-apokalips is veral bls. 73v. belangrik vir die insig in die styl van die digter-profeet. Dr. Mulder sien in hom ’n bewuste nabootser van die eerste Jesaja in taal en spraakgebruik en ideë (bl. 93) en dateer sy geskrif so na as moontlik aan die afsluiting van die kanon van die profetiese geskrifte. In die telkens voorkomende „stad” en sy verwoesting sien hy die hoofstad van Moab waarskynlik Dibon, soos deur die Nabateërs in die 3de eeu verower.

Die skrywer fundeer sy bewerings deurdag en rustig, sonder veel polemieë en sonder vrees vir ketterjag. Selfs die uiterlik van sy boek maak die indruk van beheerstheid en helder beknoptheid. As ons wense sou mag kenbaar maak en vrae stel sou dit die volgende wees: Waarom die boek genoem: „Die Teologie van die Jesaja-apokalips” waar slegs twee van die vyf hoofstukke eintlik teologies van inhoud is en daarin eintlik maar twee teologiese hoofbegrippe behandel word? Sou ’n saamvattende bespreking van die teksvorm van DSIa (en moontlik ander teksgetuie) nie nuttig gewees het nie? Meer bemoeiing met die ritmiek van die hoofstukke sou vertaling en verstaan wellig laat win het. Pogings om die LXX-afwykings in die Hebreeus terug te vertaal

sou op party plekke wins kon oplewer. Wat is die doel van die lys C bl. 74-77 waar daaruit geen konklusies getrek dus geen effek gesorteer word nie? Sou by die behandeling van „die stad” meer aandag vir die simboliese betekenis van daardie figuur in die O.T. nie van pas gewees het nie? Is by die dateringsargumente dié ontleen aan die spraakgebruik, veral van die klein, onwillekeurige woordjies, nie te veel verwaarloos nie?

In die origens mooi en veelomvattende hoofstuk oor die Opstanding sou die toekomsverwagting van die Spreukeboek vermeld kon gewees het en na artikels in H.T.S. oor die nederdaling na die doderyk kon verwys geword het. By wyse van samevatting sou die besondere boodskap van Jes. 24-27 skerper geformuleer kon gewees het, en die goeie gebruik van 'n opsomming van die boek in een van die moderne wêreldtale sou die algemene bruikbaarheid verhoog het; dieselfde sou geld van 'n toegevoegde Register. Maar die skrywer sou self seker die meeste van hierdie wense graag vervul gesien het en het wel redes gehad om hom te beperk tot wat hy gegee het, waarvoor ons hom en sy hooggeleerde promotor wie se gees en invloed nie moeilik is om te ontdek nie, heel dankbaar kan wees. As specimen eruditionis is dit seker 'n geslaagde produk van toegewyde ywer en beheerste besinning.

23 Maart 1954.

B. GEMSER.

C. K. OBERHOLZER, *Inleiding in die Prinsipiële Opvoedkunde*, Uitgewery J. J. Moreau & Kie., Pretoria — Brugge, 1954.
Afrikaanse Wetenskaplike Reeks No. II. 314 Bls.

Hierdie *Inleiding* is die tweede werk in die reeks van die „Afrikaanse Wetenskaplike Reeks” wat deur die firma J. J. Moreau onderneem is. Die eerste in die reeks was HERMAN J. DE VLEESCHAUWER se *Handleiding by die Studies van die Logika en die Kennisleer*, 'n werk van 291 bls. wat in 1952 verskyn het. No. III in hierdie reeks is ook al aangekondig, nl. C. K. OBERHOLZER se *Inleiding in die etiese Pedagogiek*.

As ons na hierdie werke kyk, neem die „Afrikaanse Wetenskaplike Reeks” indrukwekkende afmetings aan. Die uitgewers onderneem hiermee 'n taak wat deur geen Suid-Afrikaanse firma gewaag wou word nie. As ons die klein afsetgebied in Afrikaans in ag neem, is dit werklik 'n waagstuk en kan ons nie anders as om dankbaar teenoor die firma te staan nie. As hierdie reeks kan voortgaan, beloop dit om een van die grootste gebeurtenisse van die Afrikaanse wetenskaplike wêreld te word.

Wat die uiterlike betref, word hierdie reeks uitgegee in 'n stewige linneband op baie goeie papier. No. II is reeds 'n groot vooruitgang op No. I in die opsig dat die menigte steurende drukfoute van lg. in eg. feitlik uitgeskakel is.

Wat OBERHOLZER se *Inleiding* betref: die skrywer was by uitstek die geskikte persoon om so 'n taak aan te pak. Hy is geskoolde pedagoog sowel as wysgeer. Waar die prinsipiële opvoedkunde gelykelyk na beide rigtings sy eis stel, kon die skrywer ten volle vir sy taak opgewasse wees. Die skrywer toon ook dat hy 'n belydende christen is wat goed op hoogte met die teologiese implikasies van sy materiaal is. Hierdie aspek is van deurslaggewende belang dwarsdeur die boek.

Die boek bestaan uit sewe hoofstukke wat begin by die opvoedingsfenomeen en sy implikasies, voortgaan na 'n fundering van die opvoedingsfenomeen, daarna 'n kritiek lewer op verskillende rigtings in die opvoedkunde en uiteindelik uitloop op 'n laaste hoofstuk wat die verdere probleme aansny en 'n visie oor die breër veld van die pedagogiese problematiek gee. Hoewel die werk in sy geheel 'n besonder gunstige en deeglike indruk maak en van 'n hoë wetenskaplike gehalte is, is daar tog drie dele wat na ons mening die uitstaande gedeeltes is:

1. Die eerste hoofstuk, „Die Opvoedingsfenomeen en sy Implikasies”, gee 'n fenomenologiese analise van die opvoedingsfenomeen soos daar o.i. nog nie gegee is nie. Metodologies is dit ook 'n besonder geslaagde manier om die problematiek wat die skrywer wil behandel, aan te voor. Sy analise in hierdie eerste hoofstuk bepaal dan ook wesenlik die res van die werk.

2. Die derde hoofstuk, „Die antropologiese Gegewens waarin die Opvoedingsfenomeen wortel”, gaan uit van die standpunt (wat reeds in die eerste hoofstuk vasgelê is) dat opvoeding 'n spesifiek menslike fenomeen is, dat in die verhouding van opvoeder en opvoeding 'n wesenstrek van die mens tot openbaring kom en dat ons die opvoedingsfenomeen alleen antropologies kan funder. Die kritiek op die fundering van die opvoedingsfenomeen in ander rigtings en die uiteindelige eie visie wat aangebied word, is seker iets waarvan die wetenskaplike wêreld notisie moet neem.

3. Hoofstuk ses, gee 'n kritiek op die sciëntisties-georiënteerde beskouingsrigtings in die prinsipiële opvoedkunde. Hierdie rigting word geanaliseer as materialisties, naturalisties, evolusionisties-biologies, positivisties, pragmaties, eksperimentalisties en progressivisties en die verskillende aspekte word grondig gekritiseer. O.i. is dit een van die deeglikste kritieke op die sciëntistiese lewensvisie en sy resultate wat daar bestaan en sekerlik die grondigste in Afrikaans. Volgens ons mening sou die skrywer nog sterker in sy saak gestaan

het as hy nie (soos hy doen) die sciëntisties-georiënteerde visie naas die teïsties georiënteerde visie stel nie, maar eg. sien as 'n sekularisasie en verheidensing (in so verre dit die lewensbeskouing en wêreldopvatting betref) van Iq.

'n Irriterende aspek van hierdie werk betref meer die styl as die inhoud; dit is die feit dat die skrywer dikwels 'n breedsprakige indruk maak en baie keer herhaal wat reeds gesê is. As ons egter in aanmerking neem dat hierdie werk in die eerste plek geskrywe is om as handboek deur studente gebruik te word, word hierdie dinge duidelik as 'n poging om die stof so gemaklik en oorsigtelik as moontlik aan te bied aan mense wat nog vreemd teenoor die wysgerige sowel as die pedagogiese problematiek staan.

Ons wil die skrywer met hierdie werk gelukwens en dit ten sterkste aanbeveel. Mag die belofte wat hieruit spreek, in die toekoms ten volle bewaarheid word.

P. S. DREYER.

DR. A. A. VAN SCHELVEN, *Wegkruisingen in het landschap der theorie van de geschiedschrijving*, Uitgeverij W. ten Have N.V., Amsterdam, 1953. 91 bls.

Sedert die Tweede Wêreldoorlog het 'n stroom literatuur oor die filosofie van die geskiedenis die lig gesien. Dit is 'n simptoom van die poging wat in die Westerse wêreld aangewend word om tot wêreldbeskoulike reoriëntasie te kom. Die werkie onder bespreking is deel hiervan.

Die skrywer raak byna die hele gebied van die geskiedenisfilosofie. Hy begin met wat ons 'n inleidende gedeelte kan noem en wat die geskiedskrywing sy posisie in die ensiklopedie van wetenskappe wil aantoon. Die res van die boekie val in twee dele uiteen, nl. vrae betreffende die aard en grense van die geskiedskrywing, wat ons ook miskien 'n kennisleer van die geskiedskrywing sal kan noem, en vrae betreffende die agtergrond van die lotgevalle van die mensheid, wat al die „metafisika” wat die geskiedskrywing genoem is.

Die veld wat die skrywer aanraak, is so wyd dat hy in die inleiding self die vraag stel: „Vindt de lezer hier dus ‚in a nutshell’ een geschiedphilosophie?” wat hy dan beantwoord: „Voor een bevestigende antwoord deins ik terug.” (p. 9). Tog kan ons nie anders as om hierdie vraag bevestigend te antwoord nie. En hierin lê ook die swakheid van die werkie: omdat dit te veel aanpak, word niks werklik deeglik uitgewerk nie. Maar dit is sy waarde: vir 'n eerste kennis-making met die filosofie van die geskiedenis bied dit 'n oorsig oor 'n groot aantal probleme.

Die skrywer, kort gelede oorlede, was die bekende historicus aan die sgn. Vrije Universiteit. Geen wonder dat hy die Neo-Calvinistiese standpunt verteenwoordig en die geskiedenis as 'n „christelike wetenskap” beoefen wil sien. Hierdie standpunt beïnvloed hom nie alleen in die „metafisika” van die geskiedskrywing nie, maar kom ook te voorskyn in vraagstukke soos die vryheidsprobleem.

Ten spyte van sy tekortkominge kan ons die boekie aanbeveel.

P. S. DREYER.

ROLAND H. BAINTON, *Hier stehe ich. Das Leben Martin Luthers.* Deuerlichse Verlagsbuchhandlung, Göttingen. 1952.

Hierdie Luther-biografie het oorspronklik in Engels in Amerika verskyn onder die titel „*Here I Stand. A life of Martin Luther*”. Dit is seker wel tekenend vir die waarde van hierdie boek dat dit as belangrik genoeg beskou word dat daar 'n Duitse vertaling van moes verskyn. Buitendien is daar in Duitsland geen gebrek aan vaderlandse skrywers wat die biografie van Luther die lig laat sien het nie.

Hierdie werk van Bainton se verskyning in die Duitse taal kan waarskynlik gedeeltelik toegeskryf word aan die herleefde belangstelling vir Luther in die na-oorlogse Duitsland. Die vertaling van hierdie werk is ter hand geneem deur Hermann Dörries, en alhoewel die oorspronklike werk nie beskikbaar was om te vergelyk nie, kan gekonstateer word dat die boek vlot en maklik lees. Daar is min te merk van probleme wat alle vertalings vergesel.

Die skrywer, wat self 'n Kwaker is, het 'n objektiewe studie geskrywe van die lewe van die groot Reformator, maar het tog ander momente uit die lewe van Luther na vore gehaal as wat normaliter op die voorgrond staan. Heelwat aandag word gewy aan die Doperse, Humanistiese en Mistieke bewegings wat deur die Reformator geken is en waarmee hy in verbinding gestaan het.

Die persoonlike belangstelling van die skrywer bring mee dat sy belangstelling sterk getrek word na die krisispunte in die lewe van Luther en met besondere vaardigheid en simpatie word die „weg van aanvegting” wat Luther gegaan het om te kom tot die reformatoriese gesigspunte, beskrywe.

Aantreklik in die werk is die feit dat die leser se aandag steeds weer teruggebring word na die mens Luther. In soveel biografieë van Luther word die hoofklem gelê op die saak, wat vanselfsprekend belangrik is, en word die mens en sy problematiek geheel buite beskouing gelaat. Maar hier lewe Luther self voor die leser en dan nie net as groot geloofsheld en reformator van die kerk nie, maar die gewone mens wat in sy stryd om geloof en sekerheid steeds weer moet

terugkeer na die kragbron van sy lewe. Op hierdie wyse slaag die skrywer dan ook op 'n uitmuntende wyse om die Reformator en sy boodskap weer te laat leef vir ons van die Twintigste Eeu.

In twee-en-twintig hoofstukke word die geskiedenis van Luther steeds op heldere en aantreklike wyse uiteengesit. Deur die voortdurende inwerk van bronne en aanhalings uit die geskrifte van Luther self en van sy teen- en medestanders bly die werk boeiend.

Ons wil die werk van Bainton graag aanbeveel by ons predikante en studente en almal wat 'n belangstelling het vir die figuur van Luther. Ook vandag nog het die persoon en die boodskap van die Reformator iets vir ons te sê.

A. D. PONT.